

Nr 179.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.

(1:a avd.)

I propositionen nr 295 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 21 maj 1943, föreslagit riksdagen att till Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m. å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 5,400,000 kronor.

Enligt det den 30 december 1940 mellan kommerskollegium för Kungl. Maj:t och kronan samt Bolidens gruvaktiebolag ingångna s. k. legodriftsavtalet har bolaget åtagit sig att intill utgången av år 1945 för statens räkning bearbeta staten tillhöriga inmutare- och jordägareandelar i vissa utmål inom Bjurforsfältet i Norsjö socken, Adakfältet i Malå socken och Rävliidenfältet i Lycksele socken.

Till fullgörande av den statsverket enligt avtalet åliggande skyldigheten att tillhandahålla bolaget medel för skilda ändamål anvisade 1940 års urtima riksdag (prop. nr 77; r. skr. nr 96) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under Kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor till Anläggningar för utnyttjande av vissa staten tillhöriga malmfyndigheter m. m. Den 24 januari och den 9 april 1941 meddelade Kungl. Maj:t beslut angående användningen av anslaget. Därvid avsågos till anläggningar och anskaffningar vid Adak 300,000 kronor samt till komplettering av bolagets anrikningsverk vid Kristineberg för att möjliggöra anrikning jämväl av malmen från Rävliiden och Adak 98,000 kronor. Vid legodriftsavtalets ingående förutsattes att endast en mindre del av den till omkring 750,000 ton beräknade tillgängliga kvantiteten kopparmalm vid Adak skulle utbrytas under tiden till utgången av år 1943 samt att malmen skulle fraktas med lastautomobil till Kristineberg och anrikas där, åtminstone till dess efter närmare utredning ett anrikningsverk eventuellt kunde komma att uppföras vid Adak.

Sedan dylik utredning verkställdes, hemställde kommerskollegium i skrivelse den 29 januari 1942 om anvisande av 3,500,000 kronor för utbyggnad av gruvanläggningarna vid Adak.

Kungl. Maj:t föreslog i proposition, nr 119, riksdagen att till Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m. under kapitalbudge-

ten, fonden för förslag till statsverket, anvisa dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 500,000 kronor, dels ock för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor. Riksdagen biföll propositionen (r. skr. nr 253). Genom särskilda beslut den 23 oktober 1942 och den 12 mars 1943 har Kungl. Maj:t sedermera, efter framställningar av kommerskollegium, medgivit att av förenämnda medel finge användas respektive högst 300,000 kronor för viss ortdrivning och diamantborrning samt övriga erforderliga förarbeten och högst 550,000 kronor för fortsatta anläggnings- och tillredningsarbeten m. m. vid Adak.

I skrivelse den 10 april 1943 har kommerskollegium hemställt dels om anvisande av ytterligare 5,400,000 kronor för utbyggnad av Adakgruvan i Malå socken och den i samma socken belägna Lindsköldsgruvan, dels ock om bemyndigande för kollegium att med Bolidens gruvaktiebolag träffa viss tilläggsöverenskommelse till legodriftsavtalet.

I sin skrivelse framhåller kollegium till en början, att den ursprungliga kostnadsberäkningen, som låg till grund för anslagsäskandet till 1942 års riksdag och som var uppgjord under senare hälften av 1941, endast avsåg utbyggnad av Adakgruvan för 50,000 tons brytning per år jämte anrikning på platsen. Beräkningen hade delvis gjorts endast uppskattningsvis, emedan tillräcklig tid då ej stått till förfogande för utarbetande av fullständiga planer. Vid den numera slutförda detaljerade planläggningen — vilken efter anmodan av kollegium utarbetats av Bolidens gruvaktiebolag i enlighet med visst stadgande i legodriftsavtalet — hade utöver de tidigare upptagna objekten ytterligare en del sådana befunnits erforderliga, bland annat mark för bostäder och för upplag av avfall. Därjämte hade de vid den tidigare gjorda beräkningen antagna kostnaderna visat sig vara för låga, sedan bindande anbud numera inkommit. Detta gjorde, att redan anvisade medel icke räckte till att färdigställa anläggningen i avsedd omfattning. Därjämte hade under den mellanliggande tiden undersökningen av den närbelägna Lindsköldsmalmen givit så goda resultat, att den därstädes kända malmen beräknades utgöra ungefär dubbla kvantiteten av den i Adakgruvan påvisade malmen. Det hade i anledning därav ifrågasatts att omedelbart utbygga även Lindsköldsgruvan för industriell drift och inrätta anrikningsverket för bearbetande av 50,000 ton från vardera gruvan eller tillhopa 100,000 ton årligen.

I anslutning härtill har kommerskollegium framlagt tre alternativ för utbyggnaden:

I. Fullständig utbyggnad av Adakgruvan med anrikningsverk och övriga daganläggningar utförda på sådant sätt, att de med viss komplettering av byggnader och maskinutrustning kunna vara tillräckliga även för Lindsköldsmalmens behandling.

II. Fullständig utbyggnad av Adakgruvan med byggnader för anrikningsverk och övriga daganläggningar tillräckligt stora att medgiva bearbetning av Lindsköldsmalmen endast med komplettering av maskinutrustningen.

III. Samtidig fullständig utbyggnad av både Adak- och Lindsköldsgruvorna.

Anläggningskostnaderna enligt de olika alternativen ha av kollegium beräknats på sätt framgår av följande tabell.

Kostnadsberäkning.

	Alt. I	Alt. II	Alt. III
Jordfastigheter	98,000	98,000	98,000
Industriella anläggningar i dagen.....	921,800	921,800	1,094,800
Bostäder	492,500	492,500	751,500
Maskiner och inventarier	1,359,400	1,701,200	2,481,500
Tillredningar i dagen	448,000	448,000	558,900
» under jord	748,500	822,000	1,616,000
Ofördelade kostnader under utbyggnadstiden	718,000	718,000	1,100,000
Utökning av centrala anläggningar i Boliden	50,000	50,000	75,000
	4,866,200	5,251,500	7,775,700
Utjämnning och oförutsett c:a 15 procent	733,800	748,500	1,124,300
Summa kronor	5,600,000	6,000,000	8,900,000

Kollegium, som uppskattat utvinningen för kronans räkning ur 50,000 ton Adakmalm till 1,200 ton koppar och ur 50,000 ton Lindsköldsmalm till 1,260 ton koppar, har i anslutning härtill framhållit, att kapitalinvesteringen per ton årlig kopparproduktion enligt de tre alternativen alltså skulle bli respektive cirka 4,700, 5,000 och 3,700 kronor. Kollegium har tillika uppgivit avsikten vara, att efter anrikning i Adak sligen skulle per bil fraktas 36 km till Slagnäs station och därifrån per järnväg till Rönnskär.

Vad angår kostnaderna för malmens brytning och behandling fram till färdig metall har kollegium åberopat en kalkyl, varav framgår att dessa kostnader per ton utvunnen koppar beräknats utgöra i runda tal enligt alternativ I 1,530 kronor, enligt alternativ II 1,527 kronor och enligt alternativ III 1,309 kronor. I kalkylen hava anläggningskostnaderna beräknats vara slutamorterade enligt alternativen I och II efter 14 år och enligt alternativ III efter 20 år, varjämte räknats med en årlig räntekostnad av 3.5 procent på i medeltal halva anläggningskapitalet.

Över kommerskollegii framställning har statens industrikommission den 17 maj 1943 avgivit infortrat utlåtande. Kommissionen, som tillstyrker framställningen, har meddelat vissa uppgifter angående den beräknade lagerhållningen, produktionen och förbrukningen av koppar inom landet under åren 1943—1945.

Kommissionen, vilken såsom sin mening uttalat, att ett avgörande borde träffas mellan alternativen II och III, har verkställt en närmare undersökning av räntabiliteten hos anläggningarna enligt dessa alternativ.

Kommissionen har vidare anfört följande.

Valet mellan de båda alternativen bör dock enligt kommissionens mening icke träffas uteslutande på grundval av beräkningar rörande anläggningarnas räntabilitet. Såsom kommissionen i det föregående framhållit, borde åtgärder vidtagas för att så långt som möjligt kompensera en väntad nedgång i kopparproduktionen under åren 1944 och 1945. Enligt kommissionens uppfattning vore det tillskott i kopparproduktionen, som kunde förväntas genom att Adak- och Lindsköldsmalmerna utbyggdes samtidigt, så betydelsefullt för landets försörjning, att det finge anses uppväga den ökade risk för statsverket, som detta utbyggnadsprogram medförde i jämförelse med den tidigare beslutade utbyggnaden.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Den redan beslutade och påbörjade utbyggnaden av anläggningarna vid Adak avser en utbrytning på djupet av Adakfältet samt uppförandet av ett anrikningsverk därstädes med en avverkningsförmåga av 50,000 ton rågods per år. En brytning av denna omfattning beräknas kunna pågå under 14 år och i utbyte lämna 1,200 ton koppar per år. För utbyggnaden har riksdagen anvisat tillhoppa 3,500,000 kronor.

Anvisandet av dessa medel var, såsom framhölls under ärendets behandling, icke grundat på någon i detalj utformad plan eller uppgjorda ritningar. Någon avgörande betydelse tillmättes därvid ej heller frågan, hur det ekonomiska utfallet av driften vid Adak kunde komma att ställa sig, när tillförseln av koppar från utlandet ånyo bleve fri. Beslutet om utbyggnaden tillkom väsentligen såsom ett bidrag till trygghandet av landets kopparförsörjning under nuvarande krisläge med därunder rådande knapphet på koppar och svårigheter på transportväsendets område.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att enligt numera verkställda detaljerade planeringar och kalkyler den beslutade utbyggnaden skulle draga en kostnad av 5,600,000 kronor, vilket belopp med ej mindre än 2,100,000 kronor överstiger det förut beräknade. Då emellertid av industrikommissionen i ärendet avgivna yttrande tillika framgår, att vårt försörjningsläge med avseende å koppar alltjämt manar till allvarliga ansträngningar att snarast möjligt vidtaga anstalter för bearbetning av hittills outnyttjade kopparfyndigheter, anser jag icke ens en dylik kostnadsökning utgöra tillräcklig anledning att fråntråda beslutet om utbyggnaden vid Adak. Framhållas må, att enligt vad de av industrikommissionen verkställda driftskostnadskalkylerna giva vid handen utbyggnaden även med denna kostnadsökning skulle bliva ekonomiskt lönande så länge kopparpriset håller sig i nuvarande läge.

Redan vid den tidigare behandlingen av denna utbyggnadsfråga hade man kännedom om, att i närheten av Adakfältet finnas vissa kopparfyndigheter, vilka emellertid då ännu icke voro fullständigt undersökta. Med hänsyn härtill skulle det beslutade anrikningsverket planeras så, att dess kapacitet kunde fördubblas utan alltför stora kostnader. Vid numera verkställda undersökningar har befunnits, att den allenast ett par hundra meter från Adakfältet belägna Lindsköldsmalmen har en mäktighet, som torde vara ungefär dubbelt så stor som Adakfältets, vartill kommer, att kopparinnehållet per viktenhet är något större i Lindsköldsmalmen än i Adakmalmen. Det är vid sådant förhållande och med hänsyn till försörjningsläget naturligt, att frågan om tillgodogörande av Lindsköldsmalmen och om en samtidig utbyggnad av anrikningsverket vid Adak till dubbel kapacitet mot den tidigare fastställda redan nu blivit aktuell. Förslag härom har också i detta ärende framförts av kommerskollegium, som därvid erhållit stöd av industrikommissionen.

Enligt vad de i anslutning till detta förslag framlagda kalkylerna utvisa, skulle hela anläggningen draga en kostnad av 8,900,000 kronor eller således 3,300,000 kronor mer än den redan beslutade utbyggnaden. Då genom denna ytterligare investering skulle åstadkommas, att den årliga utvinningen av koppar ur ifrågavarande malmtillgångar kunde något mer än fördubblas, är enligt min mening förslaget förtjänt av att allvarligt övervägas.

Uppenbart är därvid, att redan med hänsyn tagen till de rent ekonomiska faktorerna en utbyggnad enligt detta förslag under viss förutsättning är förmånligare än en utbyggnad enligt nu gällande plan. Denna förutsättning är, att prisnivån icke inom en tämligen nära framtid undergår en väsentlig sänkning. Härom är det givetvis icke möjligt att nu uttala sig. Vid en bedöm-

ning av utbyggnadsfrågan enbart ur ekonomisk synpunkt är det dock befogat att emot den ökade risken väga de ökade vinstmöjligheterna. Huruvida man därvid skall anse sig böra taga risken är, såsom torde framgå vid ett studium av de av kommerskollegium och industrikommissionen uppgjorda driftskostnadskalkylerna, en omdömesfråga av komplicerad natur.

Otvivelaktigt befinna vi oss emellertid för närvarande i ett läge, där dylika överväganden icke få vara enbart utslagsgivande. Enligt vad industrikommissionens yttrande i ärendet giver vid handen är behovet av koppar så framträdande, att alla rimliga förslag till ny produktion torde vara värda att genomföras. Då det nu framförda förslaget synes vara av denna karaktär, vill jag efter samråd med chefen för folkhushållningsdepartementet förorda detsamma. Mot de verkställda beräkningarna av anläggningskostnaderna har jag intet att erinra. Vid äskandet av medel för ändamålet skall från slutsumman 8,900,000 kronor dragas redan anvisade belopp om tillhoppa 3,500,000 kronor.

Oavsett huruvida utbyggnaden kommer att ske enligt den redan fastställda eller enligt den nu föreslagna planen lär det böra närmare övervägas, om icke en omedelbar utbrytning bör ske av den i närheten av Adakgruvan belägna Karlssons östra malm. Frågan härom liksom frågan om bemyndigande för kommerskollegium att, därest en utbrytning jämväl av Lindsköldsmalmen nu skall äga rum, med Bolidens gruvaktiebolag träffa avtal rörande tillgodogörandet av dessa fyndigheter torde emellertid böra upptagas till behandling först efter det riksdagen fattat beslut i utbyggnadsfrågan.

I förevarande proposition har förslag framlagts om anvisande av ett investeringsanslag av 5,400,000 kronor för fullföljande av den tidigare beslutade utbyggnaden av anläggningarna vid Adak på ett sådant sätt, att vissa i närheten av Adakfältet befintliga kopparfyndigheter kunna tillgodogöras. Härigenom skulle åstadkommas, att den årliga utvinningen av koppar ur ifrågasvarande malmtillgångar skulle kunna något mer än fördubblas.

Utskottet, som i likhet med departementschefen finner att under rådande förhållanden ekonomiska synpunkter icke få vara enbart utslagsgivande när det gäller att bedöma huruvida en anläggning av här ifrågasvarande art bör komma till utförande, har med hänsyn till det trängande behovet av koppar ansett sig icke böra motsätta sig den föreslagna mer omfattande utbyggnaden av Adakanläggningen. Utskottet tillstyrker alltså anvisande av det för ändamålet äskade anslaget.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, får hemställa,

att riksdagen må till *Utbyggnad av staten tillhöriga gruv-anläggningar i Malå socken m. m.* å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 5,400,000 kronor.

Stockholm den 11 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.